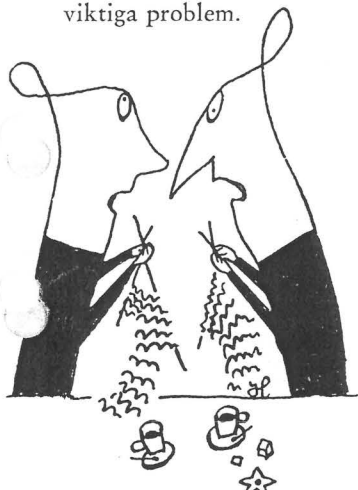

Varför pensionsfond?

Den Åsbrinkska kommitténs förslag om pensionsfondens förvaltning blev tydligen en ganska anständig kompromiss — ingen är riktigt nöjd, ingen är riktigt missnöjd. Kommitténs betänkande behandlar »fondförvaltning m.m.». Det är huvudsakligen »m.m.» som skall diskuteras här. Under de två bokstäverna döljer sig stora och viktiga problem.

Mången syjunta diskuterar fonden... (Ill.: Helga Henschen.)

Men först av allt bör man erinra sig vad en »fond» kan vara bra till. Vilken funktion skall den fylla? Att döma av några insändare i dagspressen är man på mången syjunta en smula oklar över detta problem. Det bör därför med skärpa framhållas att ingen ansvarig tänkt sig att han skall kunna stå och dela ut pengar från »fonden» till de pensionsberättigade. Kommitténs förslag anknyter nämligen till ett s.k. fördelningssystem. Det innebär att pensionärerna varje år får sina pengar från de aktiva som

samtidigt betalar in avgifter. I ett sådant system är bara en relativt obetydlig buffertfond erforderlig för att utjämna de skillnader mellan in- och utbetalningar som kan uppstå i samband med förskjutningar i befolkningsutvecklingen. Men detta har ingenting att göra med den Åsbrinkska jättefonden. Vilket är då motivet för den?

Det är helt enkelt att man av samhällsekonomiska skäl anser det nödvändigt att skapa ett stort sparande. Investeringsönskemålen i det svenska samhället är som bekant många, och dessa kan inte tillfredsställas i vad man betraktar som önskvärd omfattning utan att ett betydande sparande kommer till stånd. »Fonden» blir därför ett sätt att frigöra resurser för investeringsändamål. Detta blir möjligt genom att man under den tid då fonden byggs upp drar in betydligt större avgifter än man samtidigt betalar ut i form av pensioner.

Det anses nödvändigt att göra på det viset eftersom en ordnad tilläggs pensionering väntas medföra en så kraftig nedgång i sparandet att viktiga investeringar måste eftersättas. Med svenska folkets pensionering har alltså detta i och för sig ingenting att göra.

Fonden skall således lösa vårt investeringsproblem genom att framtvunga ett sparande. Den världsfrånvände kan här påpeka att det ju lär finnas flera andra sätt att åstadkomma ett sparande, och om man tillämpar dessa metoder med framgång skulle »fonden» följaktligen bli onödig. Man kan, om man är optimist, säga att det är möjligt att skapa ett frivilligt sparande genom en ändrad skattepolitik: lägre skattebörda, ev. i kombination med övergång till indirekt beskattning. Och man kan hävda att sparandeproblemet kunde lösas genom en permanent överbalansering av statens budget, d.v.s. genom ökad beskattning eller minskade offentliga utgifter.

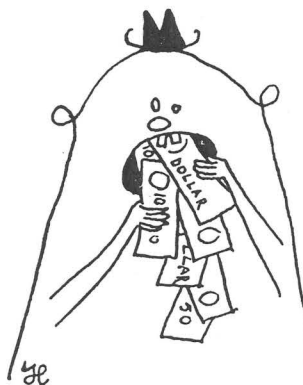
Kommittén berör i korthet de två sist nämnda metoderna, men med pessimistiska tonfall. Möjligheterna att stimulera det privata sparandet och att åstadkomma ett tillräckligt offentligt sparande bedöms således som små. Återstår då endast fonden, om man anser att ett öka sparande är nödvändigt. Varpå kommittén övergår till att berätta för oss hur den anser att fondmedlen bör förvaltas — problem som redan diskuterats utförligt i pressen och som därför förbigås här.

Det är möjligt att kommitténs pessimistiska bedömning av möjligheterna att få till stånd ett ökat privat eller offentligt sparande är berättigad. Men det är beklagligt att kommittén inte velat ge sig in på en diskussion av dessa alternativa möjligheter. En jättefond av den föreslagna typen skapar vissa svårigheter av administrativ och annan art — så pass stora att kommittén inte ansett sig kunna lägga fram en definitiv lösning på fondproblemen utan nöjt sig med ett förslag för övergångsperioden, varpå fondfrågan på nytt måste bedömas. En jättefond kan således ur vissa synpunkter vara en besvärlig och olycklig lösning. Kommittén anser dock att det är nödvändigt att vi sväljer denna onda medicin.

Det kan tilläggas att fonden knappast kan vara någon lyckad långsiktig lösning av investeringsproblemen. Om några decennier när ju pensionsutbetalningarna en så dan höjd att nysparandet inom pensionssystemet bli obetydligt eller obefintligt. Och hur skall man då lösa sparproblemet? 1975 års långtidsutredning kommer såkert att presentera en lika lång lista över investeringsbehov som sin föregångare av år 1955.

Integrationens teori och praktik

ABC-böckerna i ekonomisk teori ägnar ofta stort utrymme åt att utveckla det internationella handelsutbyttets välsignelser. Handeln möjliggör arbetsfördelning och

Den privata konsumtionen i Sverige var 730 dollar pr invånare.

specialisering och kan på så sätt bilda underlag för produktion i stor skala, varvid teknikens alla landvinningar kan utnyttjas. Sverige behöver inte inom sina gränser försöka åstadkomma var enda produkt som svensk folket önskar konsumera. Landet kan i stället specialisera sig på produkter som av olika skäl lämpar sig särskilt väl för inhemsk produktion. Dessa produkter, ofta framställda i långserier till fallande styckkostnader, byts mot utländska varor som producerats under liknande gynnsamma förutsättningar. Det billigaste sättet för Sverige att skaffa apelsiner är inte att bygga jättelika drivhus där apelsinträd kan blomstra tack vare sinnrika värmeanläggningar — det billigaste sättet är att producera pap

(Forts. på sid. 11)

persmassa och byta den mot apelsiner, vilka lämpligen bör odlas i länder där solen mera aktivt deltar i samhällslivet.

Det internationella varuutbytet är *ekonomiskt*. Alla deltagande länder blir rikare — det är den första slutsatsen om följderna av internationell handel. Men de läroböcker som orkar ett par steg längre når så småningom bokstäverna H(eckscher) och O(hlin), och därmed ytterligare en intressant tes: den internationella handeln tenderar att utjämna faktorpriserna, d.v.s. produktionsfaktorernas ersättning i form av lön och ränta.

Dessa tankegångar är av intresse för den som har ambitionen att bedöma verkningarna av den Europamarknad som kanske ganska snart är en realitet. Varje vaken konsument måste ju ställa sig frågan hur integrationen kommer att påverka hans standard, dels jämfört med gårdagen och dels jämfört med konsumenterna i andra länder. Och varje företagare måste säga sig att han är synnerligen beroende av konsumenternas standard, hemma och utomlands, eftersom den i hög grad bestämmer efterfrågan på hans produkter.

Det kan för det första konstateras att åtskilliga års handel inte förmått utjämna standarden i gruppen De Sjutton (De Sex' tullunion plus de elva länderna i det tilltänkta frihandelsområdet). Den privata konsumtionen i Sverige per invånare uppgick 1955 till 730 dollar enligt OEEC:s statistik, mot 155 dollar i Portugal.

Det kan då invändas att den internationella handeln hittills hämmats av tullar och restriktioner och att bortfallet av handelshindren i Europamarknaden kommer att leda till en utjämning. Alla får det bättre, men inte bara det, utan dessutom lika bra. Eller, å andra sidan, blir följden av integrationen att de rikare länderna blir ännu rikare, att klyftan mellan rika och fattiga länder vidgas ytterligare?

Frågan är inte lätt att besvara. Till en början kan det sägas att den teori för den internationella handelns verkningar som skisserades ovan ofta blivit hårt åtgången av kritiskt sinnade. Somliga, t.ex. Gunnar Myrdal, tycks anse att internationell handel närmast tenderar att gyn-

— Hallå är det någon hemma!

THE SATURDAY EVENING POST

na dem som redan har det bra, bl.a. beroende på att produktionsfaktorernas »kvalitet» är så olika i olika länder. På grund av denna olikhet får man kanske inte vänta att faktorprisernas utjämning — osäker i och för sig — också leder till en utjämning av »levnadsstandarden». Debatten i dessa frågor försvåras dock av att det är nästan omöjligt att hitta något empiriskt material, som kan användas för att testa teorin på ett övertygande sätt.

Vi kan bara komma en liten bit på väg. Wilhelr Paues berör problemet i korthet i »Europamarknad och företaget», den utmärkta SNS-handbok för företagare och handelsministrar som tidigare omnämnts i *Industria*. Paues försöker belysa frågan med en redogörelse för inkomstutvecklingen i de amerikanska delstaterna. USA är ju världens största gemensamma marknad, mätt i konsumentinkomster, och dessutom det ständigt framhållna mönstret för de europeiska integrationssträvningarna. Det kan därför ligga nära till hands att tro att de amerikanska utvecklingen är av intresse i detta sammanhang. Låt oss således bese Paues' tabell.

Inkomstutvecklingen i USA:s delstater 1954—55
(avrundade siffror)

»Rika» stater:	Personlig inkomst per invånare		
	absolut höjd 1955; dollar	ökning 1950—55; dollar	%
Delaware	2 510	360	17
Connecticut	2 500	590	31
New Jersey	2 310	520	29
California	2 270	420	23
New York	2 260	380	20
Illinois	2 260	430	24
»Fattiga» stater:			
S. Dakota	1 250	30	3
N. Dakota	1 240	230	26
Alabama	1 180	310	36
S. Carolina	1 110	230	26
Arkansas	1 060	260	32
Mississippi	950	220	30

Under rubriken »Rika» står de delstater som 1955 hade den högsta personliga inkomsten per invånare USA; de »Fattiga» hade den lägsta. Genomsnittsinkomsten i Delaware var som synes 1500 dollar större än i Mississippi, d.v.s. två och en halv gång så stor. I de rikaste staterna steg inkomsten i dollar per invånare nästan dubbelt så snabbt som i de fattigaste mellan 1950 och 1955. Mätt i absoluta tal har klyftan mellan rika och fattiga stater vidgats under femårsperioden.

Paues menar självfallet inte att vi skall dra några långtgående slutsatser på grundval av tabellen och framför allt inga bestämda slutsatser om utvecklingen på den framtida Europamarknaden. Materialet är dels för litet och dels av flera skäl inte direkt applicerbart på de europeiska problemen. Men dessa enkla siffror leder oenkligen tanken till de oerhörda svårigheter de »underutvecklade» länderna i Europa har att övervinna inna de kan ta upp tävlingen med Sverige, Västtyskland och andra rika länder och få till stånd en tillväxttakt som kan föra upp dem i närheten av nord- och västeuropeisk standard. På många sätt är Europas fattiga länder i ungefär samma situation som USA:s sydstaterna. Man får nog också anta att Europa under lång tid framöver kommer att uppvisa minst lika stora inkomstskillnader som USA. Det innebär givetvis inte att de fattiga länderna i Europa kan väntas förlora på integrationen; vår erfarenhet, sådan den nu är, talar tvärtom för att alla länder vinner. Men den internationella standardutjämningen kommer med all sannolikhet att sitta långt inne.